

130755

A Frigyes főrczeg nevét viselt
vált

cs. és kir. **52.** gyalogezred
történetének rövid összefoglalása

Kiadják: az 52-es bajtársak

PEK

Hiszek egy Istenben!

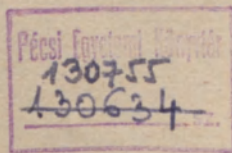
Hiszek egy hazában!

Hiszek egy isteni örök igazságban!

Hiszek Magyarország feltámadásában!

X

WODIANER F. ÉS FIAI
GRAFIKAI INTÉZET ÉS KIADÓVALLALAT RT.
KÖNYV- ÉS HIRLAPNYOMDAJA
RUDAPEST
(FELELŐS: KISS F.)

Előszó

Jobb időkben teröbe vettük a világháborúban dicsőségesen küzdő ezredünk történetének minden részletre kiterjedő, alapos megírását. A munkát meg is kezdtük, a mai viszonyok között azonban egyelőre nincs remény arra, hogy azt befejezhessük. Ezért, hogy ezredünk volt tagjai számára mégis adhassunk valamit, amiből megismerhessék a fontosabb eseményeket, illetve visszaemlékezessenek a dicsőséges napokra, most az ezredemlékmű leleplezése alkalmából átnyújtjuk ezt a vázlatos és rövid összefoglalást, annak az útnak, annak a vörös fonálnak felrajzolását a hadak nagy térképén, melyet a mi derék magyar ezredünk annyi hősiességgel, kitartással, minden ösökhöz méltó virtussal járt meg.

A multba való visszatekintés mindig szükséges és hasznos, ha tanulságokat nyújt. Az utódok büszkeséggel tekinthetnek vissza arra a küzdelemre, melyet az elődök hazájukért vívtak, mert becsülettel, lelkesedéssel, páratlan önfeláldozással és bátorsággal védték a magyar földet, megmutatva, hogy a magyar hősi erények csorbíthatatlanul élnek az utódokban.

Azok számára, akik e harcokban résztvettek, megnyugvás és elégtétel ez a visszatekintés, elesett hőseink hátramaradtjainak részére felemelő és vigasztaló, látni a hősi önfeláldozás ragyogó cselekedeteit épúgy, mint az utánunk következő nemzedék számára, akiknek buzdító példaadás lehet az, hogy a magyar baka mindenféle viszonyok között, hegyen, völgyön, mocsárban és buckákon, orosz, olasz, szerb és más frontokon, halálgépek és technikai túlerő ellenében meg tudta állni a maga helyét, mert erkölcsi bátorsággal, sőt fölényrel rendelkezett.

Lapozgassátok ilyen érzésekkel ezeket az oldalakat és merítsetek belőlük hitet, bizalmat, élni akarást a jövőre.

A bajtársak

A világháború előtti idők

1741—1914-ig

Ezredünk alapítása.

Mária Terézia uralkodása alatt, a híres pozsonyi országgyűlésen, 1741 szeptember 11-én, a közismert »Vitam et sanguinem« szavak elhangzásakor született meg ezredünk. Ekkor még csak »új magyar gyalogság«, később »gróf Károlyi gyalogság«, majd 28 évvel később »52. gyalogezred« nevet viselte. Első ezredparancsnokunk, egyszerismind az ezred tulajdonosa is gróf Bethlen Farkas ezredes volt. Akkorában ezredünk Északnyugatmagyarország területéről nyert kiegészítést s hamarosan már hadba is vonult.

Magyaros szabású világoskék dolmány, piros **Öltözet** nadrág, fehérre púderozott copfos haj.

Első nagyobb harca ezredünknek, s így az **Tűzkereszttség** ezred tűzkeresztése is, 1742 augusztus 17-én volt Prága ostrománál. Négy halott. Ezek voltak ezredünk első hősi halottai.

1757 június 18-án volt a nagy kolini csata, **Koln** hol ezredünk nagy hősiességgel küzdött és 24 halotat és 213 sebesültet veszített.

- Belgrád** Belgrád ostrománál és annak bevételénél az 1788—89. évi hadjáratban ezredünk résztvett, ott kitünt. II. József császár és király ekkor alapította az arany és ezüst vitézségi érmet.
- Mantua** Az 1792—97-ig tartó első koalíciós háborúban ezredünk különösen Settepani-nál 1795 június 25., Mantua-nál 1796 július 16. és Kehl ostrománál 1796 december 5-én tűnt ki.
- Marengo** Az 1799—1801-ig tartó második koalíciós hadjárat legkiemelkedőbb napja a Marengoi-ütközet, 1800 június 14., hol ezredünk számos elismerésben részesült.
- Caldiero** A harmadik koalíciós hadjáratban ezredünk Caldiero-nál, 1805 október 29-én vívta legnagyobb csatáját. 1804 július 1-én Károly főherceg, Napoleon nagy ellenfele lett ezredünk tulajdonosa, s az ő nevét viselte az ezred 75 éven át.
- Treviso** 1809 május 5-én a trevisoi, majd május 17-én a Prävvald-i ütközetek szereztek újabb babért ezredünknek.
- Görz** 1813-ban ugyanazon helyen harcolt, hol 102 év múlva, — a világháború alatt, — legerősebb csatáit vívta a görzi hídfőben a II. zászlóalj.
- Nápoly** Nápoly megszállása alatt, 1827 február 13-án ezredünk tisztikarát hosszabb kihallgatáson fogadta XII. Leó pápa.
- Santa Lucia** 1848 május 6-án Ferenc József főherceg, későbbi nagy uralkodónk, ezredünkkel vállvetve harcolva itt nyerte tűzkeresztiségét.

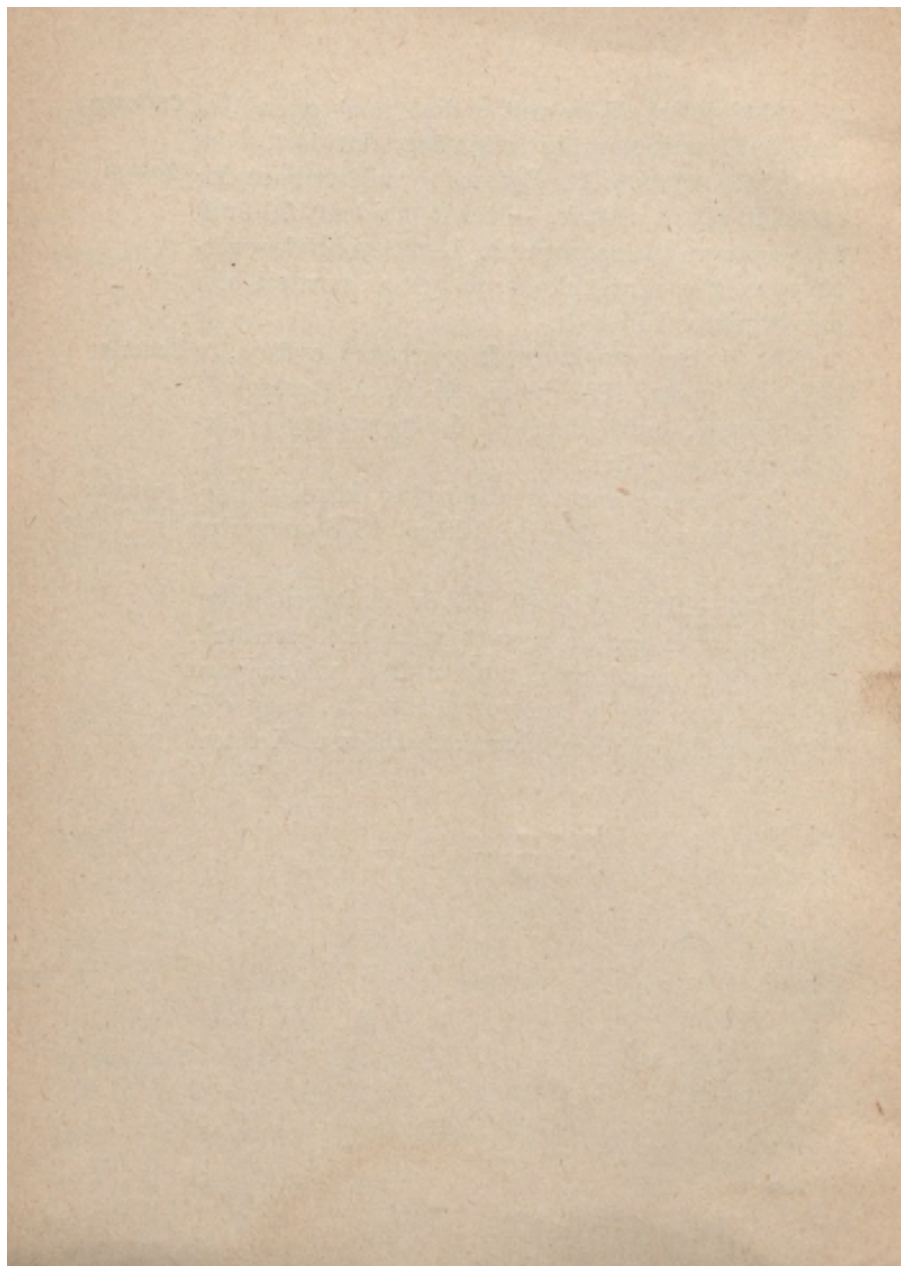
1848 július 25-én volt a diadalmas csata, hol **Custozza** ezredünk ismét páratlan vitézséggel küzdött.

1849 március 23. Egészen a világháború ki- **Novara** töréséig, sőt az alatt is, — tehát majdnem 70 éven át, — ez volt ezrednapunk. Legnagyobb fegyverténye volt ez ezredünknek, melyet »a novarai hősi ezred« jelzővel illettek.

A történelemnek egyik nevezetes csatája, a **Solferino** solferinói csata, 1859 június 24-én. A megszokott hősiességgel, önfeláldozással és eredménnyel küzdött itt is ezredünk.

Az itteni sorozatos ütközetek közül a leg- **Boszniai okkupáció** jelentősebb volt a Maglai-i ütközet 1878 augusztus 3-án.

1741—1914-ig, tehát 173 év alatt számtalan ütközetben és csatában vett részt hős ezredünk. Midőn ilyen dicső harci mult után a világháború idején a haza ismét csatasorba állította, nagy elődeikhez méltóan harcolt Északon, Délen és Keleten.

Előzmények

A világháború kitörésekor az ezredtörzs, I. és IV. zászlóalj Bródban (szlavon), a III. zászlóalj az ezred eredeti székhelyén Pécssett, a II. zászlóalj Ragusában állomásozott.

Az I., III. és IV. zászlóalj a XIII. hadtest kötelékébe tartozott, a II. zászlóalj pedig a XVI. hadtesten belül egy dalmát ezreddel és másik két magyar zászlóaljjal a 4. hegyidandárt alkotta. Míg az előbbemlített három zászlóalj a háború egész folyamán együtt küzdött, addig a II. zászlóalj soha sem lépett az ezred kötelékébe. Önálló zászlóalj volt s a háború végefelé a 44. és 69. gyalogezred egy-egy hasonlóképen önálló zászlóaljával a 105. gyalogezredet képezte s mint annak II. zászlóalja kénytelen volt az ezred büszke számát letenni és harci erényeivel egy újonnan felállított ezred hírnevét megalapozni.

A mozgósítás

Az első mozgósítási parancs az ezred valamennyi részét július 26-án érte.

A bródiak július 27-én délelőtt 9 órakor menetkészen állottak s vasúti szállítással Vinkovcén és Brčkan át Gunjára, majd gyalogmenetben július hó 29-én Bjelinára érkeztek, hol átmenetileg mint a drinamenti biztosító csapatok tartaléka, a 11. hegyidandár kötelékébe léptek.

A Pécssett állomásozó III. zászlóalj a tartalékok beérkezése után július hó 31-én volt menetkész és ugyanezen nap délben a pécsi főpályaudvarról a szerb harctérre indult. Augusztus 1-én érkezett meg Gunjára, majd egy napi menet után 2-án Celicen visszamaradt a hadtestparancsnokság biztosítására és 9-én egyesült a Wittinica-i táborban az ezreddel.

A II. zászlóalj mozgósítása július 27-én délután 2 órakor nyert befejezést s kétnapi menet után Kamenóba érkezett, majd pedig az orosz hadüzenet hírére vasúton a Sarajevo melletti Kotorac-ra szállították.

Az első kiegészítéseket az ezred augusztus 1-én, a II. zlj. 4-én kapta meg Pécsről, úgyhogy mire a hadműveletek megkezdődtek, az ezred hadilét-számon állott.

Az ezred július 31-én megtisztította a Drinán fekvő Bujuklics-Ada szigetet, majd hegyfelszereléssel ellátva, erőltetett meneteléssel, augusztus 11-én Pilići-dolnjebe menetelt és régi dandárjának, a 13. gyalogdandárnak kötelékébe lépett.

A szerb hadszíntéren

Augusztus 12-én a szerbek ellen mozgósított összes haderők felvonultak és Potiorek táborszer-nagy vezetése alatt megindult a támadó hadjárat Szerbia ellen. Ebben az ezred összes alakulatai résztvettek.

Mint ismeretes, a terv az volt, hogy az 5. és a 2. hadsereg Lesnicán, Losnicán és Sabacon át a Macsvát foglalja el, a 6. hadsereg pedig délkeleten a Visegrad táján Sarajevo irányában Boszniába betört szerb hadakat verje vissza és biztosítsa a határt.

A tervezett első támadás alkalmával az ezred három zászlóaljával az 5., az önálló zászlóalj a 6. hadsereg hadműveleteiben vett részt.

Ezen első támadásból eredő hadműveletek augusztus 12-étől szeptember 2-ig tartottak és míg a 6. hadseregnek Bosznia megtisztítása sikerült, addig az északon operáló csapatok — a 2. hadseregnek az orosz hadüzenet következtében történt elszállítása miatt —, rendkívül legyengülve, kisebb részleges sikerek elérése után a szerb túlerő elől kénytelenek voltak a Drina mögé visszavonulni.

Az ezred I. és IV. zászlóalja és a III. zászlóalj 9. és 12. százada mint hadtesttartalék augusztus 13-án Batarnál lépte át a Drinát. 14-én parancsot kapott, hogy kezdje meg az előrenyomulást a lipnicai magaslat felé, délután 4 óra 30-perckor pedig, hogy az Obrez melletti 158 méteres magaslatot foglalja el. Erre a feladatra a 2. és 3. század rendeltetett, míg az ezred többi részei délután 5 órakor a 53. gy.-e.-el karöltve Prelevska templom irányával erős ellenséges gyalogsági és tüzérségi tűzben a lipnicai magaslat ellen támadtak. A magaslatot 5 óra 30 perckor az ezred rohammal elfoglalta. Ezzel szabaddá vált az út a dandár részére Krupanj felé, ahová 15-én délután az ezred be is vonult és az ettől délre fekvő 432-es magaslaton biztosított megállásba ment át. Krupanjban elrejtőzött komitácsik a vonatrészeket rajtaütötték.

Az ezred 17.-éig a 432-es magaslaton maradt, majd pedig mint elővéd reggel 6 órakor újból megkezdte előrenyomulását Zavlaka irányába. Bastavsko brdon azonban erős ellenséges csapatokra bukkant, amelyeket délután 1 óra 20 perckor megtámadott. A 2., 14. és 16. század egyes részeinek négyórás szívsós küzdelem után sikerült az ellen-

Az
I. offenzíva
Ezred
A lipicai
magaslat
szórolása

Bastavsko
brdo

séget árckainak egy részéből kivetni, azonban túlerős ellentámadás következtében este 8 órakor az állást fel kellett adni. 18-án újból megrohanta a 2. és 14. század a szerb állást és azt, megerősítve a 78. gyalogezreddel, el is foglalta, mivel azonban tartalékok nem voltak és a lőszer is fogytán volt, a dandár parancsára az állást kiürítették és a Mramor hegyre vonultak vissza. Innen augusztus 20-án indult el az ezred és Krupanjon, Ravnobrdó, Kuline, Sanac, Kosutnjastópán át a legnagyobb rendben Han Kriván mellett augusztus 21-én Bosznia földjére lépett és augusztus 22-étől 27-ig Calismaniban — a Sapna völgyében — pihente ki az első hadjárat fáradalmait.

A III. zászlóalj 10. és 11. százada augusztus 19-ig a 38. tüzérdandár tüzérségi fedezete volt, majd fedezte a hadtest visszavonulását. A 9. és 12. század a hadtestparancsnokság fedezete volt s mint ilyen Milakovic-tól nyugatra szintén sikerrel fedezte a visszavonulást.

Az ezred a Bastavsko brdon lefolyt harcokban súlyos veszteségeket szenvedett. Megsebesült maga az ezred parancsnoka, Vuchetich ezredes is.

Az augusztus 12—21 közötti időben a sabáci harcokban résztvett az ezrednek első menetzászlóalja is.

**II. zászló-
alj
Uvac**

A II. zászlóalj az első szerbiai offenzíva megindulásakor Kotorac-ról augusztus 11-én indult el, Foca-t 14-én, Uvac-ot 20-án érte el. Útjából komitációs bandákat űzött el. Tűzkeresztségén augusztus 22-én esett át. Ez volt az uvaci ütközet, melyben a zászlóalj nagy lendülettel s alig valami veszteséggel elfoglalta a 918 m magas Cigla magaslatot.

Felsőbb utasításra a harcot félbeszakította

és Han Pjesakon át Milicsibe menetelt, ahová augusztus 30.-án megérkezett és átvette a Drina védelmét Mihaljevic és Novoselo között a dandár testvércsapatáival.

Az első szerbiai offenzíva után a csapatokat a hadseregfőparancsnokság átcsoportosította. Ezt a szerb hadvezetőség arra használta fel, hogy betörjön a Szerémségbe. E betört szerb erők visszaverésében élénk szerepet vitt az ezredhez útbaindított II. menetzászlóalj is.

Szeptember 9-én megindultak az újabb had- **A**
műveletek. Az ezred e napon Zworniktól 3 km ke- **II. offenzíva**
letre átlépte a Drinát, majd 10-én parancsot kapott **Ezred**
Gučevo, Kuliste és Crni Vrh elfoglalására. **Kuliste**

A támadás lassan haladt előre, mivel az ellenség túlerőben volt. Az ezred 13.-án nehéz tűzben lépte át a Velika-Kamenica patak meredek partját és a kulistei magaslattól nyugatra levő magaslatokon foglalt állást. A támadás 14-én reggel 6 órakor indult meg, 6 óra 40 perckor a 14. század elfoglalta az ellenség előretolt állásait, mire az a főállásába vonult vissza. 10 óra 40 perckor Gömbös János hadnagy a 16. századdal saját elhatározásából az ellenség jobbszárnyát meglepően megtámadta, melynek eredményét az ezred kibővítette, rohamozott s 11 órakor a magaslat az ezred kezében volt.

A magaslat elvesztésébe a szerbek nem nyugodtak bele. Egy óra múlva az állás berendezésével elfoglalt csapatainkat hirtelen megtámadták. Támadásuk váratlanul jött, úgyhogy csupán a 14. századnak, Kautsch százados géppuskás osztagának és a 29. és 30. honv. gyalogezred 6 századának közbevetése mentette meg a helyzetet.

Az ezred 34 napig volt a Kuliste magaslaton és

innen négy nagyobb vállalkozást hajtott végre s 21 szerb támadást vert vissza. Szinte páratlan teljesítmény volt ez s az ezred hírneve egyszerre közismert lett.

Október 20-án végre leváltották az ezredet és Kovilyacába került pihenőbe.

**II. zászló-
alj
Cavici**

Az ezredhez hasonló babérokot szerzett a II. zászlóalj is, mely szeptember 8-án Drinjača-nál heves tűzben kelt át a Drinán és Poljana birtokbavétele után az erősen megszállott čavčici magaslat ellen támadt. Kétnapi, mindkét részről veszteségteljes küzdelem után a magaslat elesett és a zászlóalj folytatta előnyomulását Debelo osolje, Kosutnja stopa magaslatokra, hol a csapatok védelemre rendezkedtek be, ezáltal megalkotva a tágabbi zborniki hídfőt. Ennek kulcsponjtja Jagodnja volt. A zászlóalj 5. és 6. századát Wertheim József őrnagy parancsnoksága alatt a védőállásból Jagodnjára rendelték. Tombolt itt a harc. A magaslat naponta többször cserélt gazdát, míg végre a mi birtokunkban maradt. Itt esett el a parancsnok, Wertheim őrnagy is. 2 napi élet-halálharc után a mintegy 60%-ot vesztett két század bevonult a zászlóaljhoz. A zászlóaljat október 21-én boszniai területre, Miliči-be pihenésre rendelték.

**A III.
offenzíva**

Az október 20-ika körül az első vonalból kivont csapatok egészen november elejéig pihenőben voltak, mely idő alatt ismét átcsoportosították a haderőket a Drina és a Száva mögött.

November 1-én az 5. hadsereg megkezdte a hadműveleteket, amelyeket a 6. hadsereg támadása november 6-án követett. Ezt a támadást úgy az ezred, mint a II. zászlóalj a 6. hadsereg kötelékében küzdötte végig.

Az ezred november 9-ig, mint hadosztály-**Ezred** tartalék Kovilyacában maradt, majd pedig a 36. **Ljig** hadosztály középső oszlopában nyomult elő. A III. és IV. zászlóalj a Drina, Zeravija, Sor és Ljeznica közötti területet az ellenségtől megtisztította, fenntartotta az összeköttetést az 5. és 6. hadsereg között. Az ezred november 17-ig nem lépett harcba.

November 18-án reggel Dudovicon át megkezdte előnyomulását a Ljigen túl levő magaslatok ellen. 21-én átkelt a Ljigen. Az I. zászlóalj gyorsan haladt előre Dudovicától jobbra Stara Gaj magaslatok irányába, a IV. zászlóalj azonban Dudovicától balra nem tudott tért nyerni. A szerbek bekerítő mozdulatai elől az ezred kénytelen volt a Ljig nyugati partjára visszavonulni. Igen erős veszteségek érték az ezredet ezen harcokban. November 25-én az ezred visszakerült a Strazara magaslatra, itt maradt november 27 éig, mikor is mint hadosztálytartalék Cibutkovicon, majd később Lukavicán táborozott. Itt érte a szerbek december 3-án meginduló ellentámadása, amely ezen a napon a kora hajnali órákban vette kezdetét. A támadás megindulásakor a Lazarevac—Arangjelovac felé vezető utat kellett az ezrednek elzárni. December 4-én a szerbek megtámadták a tábori örsök vonalát és sikerült nekik a sűrű köd védelme alatt egészen a főörs vonaláig behatolni, sőt azt itt-ott vissza is szorítani. Kautsch százados géppuskás osztaga és a 11. század azonban visszavetette a szerbeket és az újonnan bevetett csapatrészek az állásokat megszállhatták. December 5-én a szerbek sűrű rajvonalakban támadták meg a III. zászlóaljat. Támadásuk már-már sikerrel járt, midőn Gömbös hadnagy oldalazó géppuskatüzétől a szerbek meghátráltak. A IV. zászlóaljnál azonban a balszárnyon

sikerült az ellenségnek tért nyerni. Délután 5 órakor a szerbek áttörték a frontot s az ezred a leg-erősebb srpnell- és gránáttűzben megkezdte visszavonulását a Lazarevactól keletre fekvő magaslatokra, ahol védelemre berendezkedett. Itt is csupán december 8-áig maradt, mivel a XV. és XVI. hadtest az általános helyzet következtében kénytelen volt visszavonulni. Erős utóvédharcok után az ezred 15-én Zimonynál átkelt a Dunán és 20-ától Becmenben pihent.

II. zászló- alj Zapolje

A II. zászlóalj november 7-én Gjuricsnál kelt át a Drinán. Az előrenyomulás iránya Okletac hegyhát északi lejtőjén át vezetett. A Zakosanik magaslaton levő ellenséges erőt a 6. és 7. század oldal-támadása kitérésre kényszerítette. 8-án elérte a zászlóalj Zapolje sziklafalát, amelyen ellenséges erők fészkeltek be magukat. A rögtön megindított támadás, amelyet a zászlóalj a III./69. zászlóaljjal egyetemben hajtott végre, nem járt teljes sikerrel, éppen a terep nehézségei és az állandó köd miatt. Négyyszer rohamozták 11-éig a zászlóaljak a hegy-csúcsot, míg végre 11-én délután az ellenség kénytelen volt visszavonulni, mert egyes csapatrészek megkerülték.

Zapolje elfoglalásával megnyílt az út Sabác felé. Előrenyomulása közben a zászlóalj 12-én Jasenovacnál ismét ellenségre bukkant, amelyet azonban csupán 14-én lehetett kivetni állásából. A zászlóalj mind a négy százada résztvett a támadásban, amely délután 2 órakor indult meg. 5 órakor az ellenséges állások mind a támadók kezében voltak.

Most öt napig szünet állott be. A hadműveletek november 20-án vették ismét kezdetüket és céljuk az volt, hogy a dandár Uzicét elérje. 21-én csa-

pataink elfoglalták Vardart, 23-án a Vučak gerincen nyomult előre a zászlóalj és a Vardar magaslaton heves harc fejlődött ki. 24-én hajnali órákban az ellenség ezt a magaslatot is kiürítette, melyet csapataink megszállottak. 26-án elesett Privit is, ahol a 6. és 7. század sokat szenvedett. A dandár előtt megnyílt az út Uzice felé is, ahová 28-án vonult be a zászlóalj. November 29-én innen tovább folytatta előnyomulását Požega felé, ahova délelőtt 7 óra 30 perckor vonult be. Itt maradt december 4-éig, amikor a dandár megkezdte előrenyomulását Čačak felé. 5-én reggel megszállották a századok a Munjsko brdot és azt a szerbek ugyanezen a napon Požega felé irányuló támadása ellenére sikerült megvédeni. Mivel azonban a dandár többi csapatrészei a támadásoknak, melyek túlsúllyal indultak, ellenállni nem tudtak, este visszavonták az 52. zászlóaljat is és 7-én kiürítette a dandár Požegát, 8-án Uzicet és háromnapi menet után 10-én Racevicsnál átkelt a Drinán és átvette a határőrszolgálatot a Zvornik és Rogatica közötti szakaszban.

Ezen hadjáratok folyamán az összveszteségek a következők voltak : Ezred : 88 tiszt, 5122 legénység, II. zászlóalj : 55 tiszt, 1030 legénység.

A csapatok minden hősiessége dacára eredménytelenül, azaz balsikerrel végződött ezen veszteségekben oly súlyos hadjárat. 1915 január 30-án az ezred az orosz, a II. zászlóalj pedig május 21-én az olasz frontra szállított.

Az orosz hadszíntéren

Az ezred öt lépcsőbe osztva Ópancsováról vasúti szállítással Ujvidéken, Aradon, Gyulafehérváron, Désen át Óradnára és Dombhátra került,

ahová január 22-én és 23-án érkezett meg. Átmenetileg az 54. hadosztály kötelékébe tartozott. Először a Kirlibaba felé vezető út biztosítása volt a feladata, majd 26—29-ig egyes századokból álló hírszerzőkülönítmények küldettek előre. 31-én megindult a támadás Moldowa ellen, hova az ezred február 3-án délután be is vonult. Ezen támadás alatt különösen említésreméltók a harcok a Klein- és Gross-Kitkán és a Tonki hegyháton. 15—20°-os hidegben emberfeletti teljesítmények voltak ezek. Február 5-én újra a 36. hadosztály kötelékében folytatta az ezred az előnyomulást Kolomea felé. Február 8-án Storometz-Putilláig, 9-én Uscie Putilláig és Marenicza vidékéig nyomult előre, 13-án pedig Wiznitzét érte el. 14-én Kossowot, 15-én pedig a Pistinkától keletre fekvő 357-es magaslatot vette birtokba, ami által már Kolomea szinte szabaddá vált. 16-án délután a 2. század 3 óra tájban már az égő hidakat rohamozta, a 11. század pedig délután 1 órakor csónakon átkelt a Pruthon és behatolt a városba. 5 és 6 óra között az ezred is bevonult és Gömbös hadnagy feltűzte a magyar zászlót a városház tornyára.

Kolomea

17-én az ezred tovább folytatta az üldözést és 18-án Ottyniában éjjelezett. Előtte való nap a Bukovinában operáló csapatok Czernowitzot is elfoglalták. 19-én Cyprin, 20-án pedig a lakosság örömujjongása közepette elsőnek vonult be az ezred Stanislauba. Az oroszok azonban még aznap nagy erővel megtámadták a várost és három napon át véres harc fejlődött a város birtokáért, amely utcai harcokká fajult. Végre 22-én délután megtisztította az ezred a várost az oroszoktól, kik megkezdték visszavonulásukat. 27-éig üldözés, majd az ezred Bednarownál a Lomnica átjáróit védte. Ezen

Stanislaw

védelmi harcon belül a IV. zászlóaljnak Byren át a 350-es magaslaton egy támadó feladat jutott, azonban átkarolás veszélye miatt Bednarowra visszavonult. Március 3-án a XIII. hadtest túlerős orosz támadás elől kitért és déli irányba visszavonult. Az ezred Woloszownál újból védelemre rendezkedett be.

Az oroszok nem követték az ezredet, csupán kózik járőrök mutatkoztak s így akadálytalanul elfoglalhatta a kijelölt védőszakaszt.

**A
Woloszow-i
védő-
állásokban**

Ezen állásokat megerősítették és az ezred május 12-éig volt itt védelemben. Márc. 19-én Danzer alezredes vette át az ezredparancsnokságot. Ezen idő alatt az apróbb csatározásokon felül kiemelkedik a március 17-i orosz támadás, melyet a IV. zászlóalj vert vissza. Döntő fontosságú események voltak Prsemysl eleste (március 22) és a gorlicei áttörés (május 2).

A gorlicei áttörés eredményezte hatalmas siker csökkentésére az oroszok a keleti arcvonalon támadásra indultak. Az ezredet, nehogy átkarolható legyen, először Lanczynhoz, majd a Pruth mögé rendelték vissza, hova az ezred május 13-áról 14-ére virradó éjjel indult el.

Május 19-én már sikerrel támadott az ellenség, de a 60. és 32. h. gy. e. támogatásával a 11. század visszavetette a Pruthon átkelt oroszokat.

Lanczynnál

Ezután június 2-ig csendes volt az arcvonal Lanczyn környékén. A harc június elején éledt ismét fel. E napon napfelkelte előtt másfél század erős ellenséges csapat megvetette lábát a Pruth innenső oldalán, egy másik orosz csapat pedig a tábori őrsöket nyomta vissza a Pruthig. Még ugyan ezen nap délelőtt Grinberger őrnagy a 9. és 10. századdal és a 78. gy. e. II. zászlóaljával megtámadta az oroszokat és visszavetette azokat.

A gorlicei áttörés eredménye ezen az arcvonalon is kezdett mutatkozni és június 4-én az ezred parancsot kapott a Pruth átlépésére és az orosz állások kipuhatólására. Erős ellenállásra bukkant, ezért visszatért a Pruth mögé. Június 7-én az előreküldött járőrök azt jelentették, hogy az oroszok Kolomea és Lanczyn vidékéről elvonultak. Erre délután 5 órakor az ezred megkezdte üldözését és Sdazawkan át előretört. Kubajowkatól délre erős ellenséges utóvéd az ezredet feltartóztatta, azonban félórás harc után az oroszok visszavonultak és az ezred Korsow, Dzurkov és Ober-tyn-en át a Dnyeszter felé előnyomulhatott. Zy-wacov-nál ismét erős ellenállásra talált, melyet a III. zlj. rohama megtört. 12-én újból szuronyrohammal verte ki az ezred az oroszokat, a Tlumacztól Odoje felé vezető út melletti állásaikból. Erős küzdelem folyt az Oleszov és Bukovna közötti állásokért is. 14-én kiűritette az ellenség a szívósan védelmezett nizniowi hídfőt is.

A Dnyeszter mentén

A nizniowi hídfő elfoglalása után az ezred június 18-án Dolinara menetelt, itt átkelt a hajóhídon és Snodinownál a Baryszka-patak mentén állást foglalt, hol több orosz támadást vert vissza, 20-án azonban a túlerős támadás elől kénytelen volt a Dnyeszter mögé visszavonulni. A nagy veszteségeket szenvedett ezred kétnapi pihenő után ismét támadásra indult és Koszmierczyn-nél, éjjeli szuronyrohammal kivetette az oroszokat állásaikból. Június 28-ig számtalan újabb ellenséges támadást vert vissza az ezred, majd az 53. ezred által felváltva a hídfőbe nyert beosztást, hol a Dnyeszter-től északra a IV., délre a III. zászlóalj volt állásban. Július 8-án kiegészítések beérkezése után tartalékba került az ezred.

Július 13-án újabb előrenyomulás. Az ezred Zadarownál átlépte a Zlota Lipát. A támadás általános iránya Brysz-Buczacz volt. A 72. dandár az ezreddel Lazarowka és Zadarow között foglalt állást, tőle délre Weiss tábornok csoportja és északra az 1. lovas hadosztály csoportosult a támadáshoz. A gyalogsági támadás erős tüzéségi előkészítés után 14-én hajnalban indult meg. Dél előtt 10 órakor sikerült az átkelést a Zlota Lipán kierőszakolni, hol a csapatok bürükön keltek át.

**A zadarowi
ütközet**

Zadarowot gyorsan megtisztították az ellenségtől, de a helységtől keletre fekvő magaslatokon az ellenség erős ellenállást fejtett ki. A támadás csak lassan és nehezen nyert tért, mert a terep teljesen sík volt. Ennek ellenére az ezrednek sikerült jobbára közelharcban a község mögötti magaslatokat elfoglalni. Harca olyan bravuros volt, hogy a Höfer-jelentés is megemlékezett róla s az ezred számtalan üdvözlő sürgönyt kapott, többek között Frigyes főhercegtől és Pécs város polgármesterétől is.

E harcokban öntevékeny és eredményes vitéz magatartásával különösen kitűnt Hegyessy Géza százados csoportja.

Az ellenség Zadarow mögötti második, illetve fővonalának megtámadása másnap sem délelőtt 11 órakor, sem este 8 órakor nem vezetett eredményre. Az oroszok ellentámadásba mentek át, de sikertelenül.

Az orosz túlerővel szemben minden további támadás reménytelennek látszott, miért is az ezred védelemre rendezkedett be és augusztus 23-ig állásban maradt.

Azzal egyidejűleg, hogy Hindenburg Kownonál és Mackensen Brestlitovsknál az oroszok felett győzelmet aratott, a Rhemen-csoport is — melynek kötelékébe az ezred tartozott, — támadásba

**Zadarowi
áttörés és
előnyomulás
Buczaczig**

ment át a Zadarow-szakaszon. A támadás időpontja augusztus 27-ike volt.

Előző éjjel a századok megközelítették a rohamtávolságot, majd erős tüzéségi előkészítés után délután 3 óra 10 perckor megindult a roham, melyben Kautsch százados és Gömbös főhadnagy csoportjai hatoltak be elsőnek az állásokba. Kézitusa után birtokba vette az ezred az állásokat és Hegyessy Géza százados csoportja üldözőbe vette a visszavonult ellenséget, Gömbös János főhadnagy pedig a balszárnyon még ellenálló oroszokat verte ki az állásaikból. Este 7 órakor az összes állások az ezred birtokában voltak s a megindított orosz ellentámadás összeomlott az állások előtt. Éjszakán át az oroszok kiürítették állásaikat s reggel kezdetét vette az ellenség általános üldözése.

Kisebb utóvéd harcok után augusztus 30-án az ezred Buczacznál ismét megállásra kényszerült. Erős harc fejlődött ki. Az oroszok megerősített állásaikban szívós ellenállást fejtettek ki s a három ízben megkísérelt támadás nem járt megfelelő sikerrel.

Az ezred az elért vonalat megerősítette és támadását beszüntette.

Böhm-Ermolli csapatai ezidőben elfoglalták szeptember 1-én Brody-t, mire az oroszok szeptember 2-án a buczaczi állásokat is kiürítették. Az ezred 2-án Buczacz-on át előrenyomult s 4-én Skomorszenél elérte a Szereth folyót. Itt azonban ismét erős ellenállásra talált. Budzanownál a híd átlépése nem sikerült, sőt minden jel arra mutatott, hogy az oroszok ellentámadásba fognak átmenni.

**Budzanowi
csata**

Szeptember 7-én az oroszok megkísérelték a III. zászlóaljnál a Sereth-et átlépni. Kb. 2 századnak sikerült is a lábát megvetni. Később erős ellen-

séges támadásban volt része az I. zászlóaljnak, mely a túlerő elől kénytelen volt visszavonulni. Ehhez csatlakozott az egész ezred, majd Zniniacztól délre a 363-as magaslaton védelemhez fejlődött. 9-én a szomszédos 53. ezrednél az ellenség áttörte a frontot s ennek következtében az ezred is újból visszavonult először Kossow-Jonowkáig, majd a Buczacz-i hídfő állásba.

Ryszkowce és Medwedowce között rendezkedett be az ezred védelemre. Az ellenség — bár követte az ezredet — nem támadott. Mivel az elfoglalt állás nem volt védelemre alkalmas, október 12-én az ezred megtámadta az orosz állásokat s hirtokba vette a Kryzowoluka dombot és Pilawa község vonalát.

E támadás folyamán az ezredet több századnyi kozák lóháton hatszor egymásután megtámadta, mely azonban kudarcra végződött. Mivel azonban a szomszéd hadosztálynál a lovastámadások eredménnyel jártak, az elért magaslatokat ki kellett üríteni s az eredeti állásokba visszavonulni. 13-án este 11 órakor az ezred ismét régi állásaiban volt. Itt maradt 1916 májusig. Gyűjtötte erejét a továbbiakhoz.

1916 május 3-án az ezredet kivonták az állásokból és pihenőbe került Leszcanceba. Itt érte a június 1-én megkezdődött ú. n. Brussilov-offenzíva, melyet három napig tartó pergőtűz vezetett be. Június 4-én riadó. A 15. hadosztály rendelkezésére Jazlowieche indult útnak az ezred, ahol a 65. gyalogezred már erős harcban állott. A IV. zászlóalj Dulityniben maradt mint hadosztálytartalék. 6-án került az ezred a tűzvonalba. Ugyanis a 66. gy. e. jobbszárnyán az ellenség betört, ott az I., a 65. gy. e.-nél pedig a III. zászlóalj ment át ellentáma-

A buczaczi hídfőben

A Brussilov-offenzíva
A jazlowieci csata

dásba s verte vissza az oroszokat. A 65. gy. e. Browry-tól keletre elvesztett állásait pedig a 7-én beérkezett IV. zászlóalj vette vissza szuronnyrohammal. 7-én több orosz támadást vert vissza az ezred. Délután az egész ezredet óránként érték az oroszok tömegtámadásai s bár északra az arcvonalat áttörte az ellenség, az ezred állott rendületlenül.

A XIX. menetzászlóalj bevetésével Roseney őrnagy visszavetette az oroszokat a magaslatról, úgyhogy délután 6 órakor már az összes állások az ezred kezében voltak. Az általános helyzet következtében az ezredet visszarendelték a Jazlowiec-től délnyugatra lévő 318-as magaslatra, majd pedig elfoglalta védőszakaszát Sokolowtól keletre. Itt érte a további visszavonulásra a parancs, mely szerint Folw. Arturowkától északra kellett állásba mennie, hol 9-én több rohamot visszavert. Július 7-éig maradt az ezred itt állásban, majd a Koropiecz mögé rendelték. Ez az ütközet az ezrednek egyik legfényesebb fegyverténye volt.

Koropiecz-nél

Bár a szomszédos védőszakaszoknál az oroszok támadása még lendületben volt az ezred viszonylagos nyugalmat élvezett, mert az oroszok egészen augusztus elejéig a Koropiecz patak keleti partján maradtak. Az ezred előtti dombokon lévő kisebb támpontok ellen irányultak az oroszok kisebb-nagyobb vállalkozásai. Így július 25-én a 368-as magaslaton levő különítmény kilenc, 27-én pedig az ettől nyugatra levő Dózsa különítmény három támadást vert vissza. Július 30-án az ezred szomszédos hadosztályait támadta az ellenség s ezen harcokban az ezred egyes századai is résztvettek. Különösen egy nagyobb ellenlökésben, melyet 2 század hajtott végre Roseney őrnagy parancsnoksága alatt.

Az ellenség tevékenysége augusztus elején azonban az ezred előtt is megélénkült. Így augusztus 6-án és 7-én az elől fekvő támpontokat nagy erővel megtámadták az oroszok, s bár eredményt nem értek el, 8-án mégis vissza kellett a támpontokból az erőket vonni, s ezen a napon az ellenség már az ezred főállása ellen is támadott.

A túlerős ellenség átlépve a Koropiecz patakot, az ezred jobbszárnyát, de különösen a 302. honv. gyalogezredet eredménnyel támadta. Ennek következtében éjjel az ezred Komarowkára vonult vissza, hol a III.-zászlóalj újabb erős támadást vert vissza. 9-éig állott itt az ezred, majd harcászati okokból az egész arcvonalat visszavették s először Lazarowkánál — hol egy évvel ezelőtt is oly hősiessen küzdött — vett állást, később visszarendelve, 11-én a Suchodol-völgybe érkezett s ott pihent. Az ezred ekkor már csupán 1 zászlóaljból állott, annyi volt a vesztesége.

A visszavonulás augusztus 12-én továbbtartott és egészen Horozankaig vonult vissza az ezred, hol mint hadosztálytartalék a 315-ös magaslaton foglalt állást. 15-én felváltotta az állásban lévő 22. honv. gyalogezredet a 345-ös magaslaton.

Az állásban augusztus 30-ig viszonylagos nyugalom állott be.

Augusztus 31-én pótlásokat kapott s állománya 25 tiszt és 1779 főre emelkedett. Ugyanekkor megkezdődött az oroszok szeptemberi offenzívája és Romániának a világháborúba való beleavatkozása.

Augusztus 31-én reggel 6 órakor megindult az oroszok támadása, mely délután 2 órakor annyira előrehaladt, hogy az ezredet a kétoldali teljes bekerítés veszélye fenyegette. Az ütközet után 74 fegyvere s 42 árkásza maradt az ezrednek.

A szeptemberi harcok

Szeptember 3-án pótlást kapott az ezred és 1 zászlóaljzat állítottak fel, amelyet a hadosztály a 209. német dandárnak rendelt alá, amely a zászlóaljat a 122. német gyalogezred parancsnoksága alá helyezte. Szeptember 6-án az oroszok újból támadtak. A 9. század Folw. Sztaviszkánál, a 11. század a kocsmától délre fekvő erdőben harcolt. A 10. század tartalék a Sabnica magaslaton. Részletek e harcból ismeretlenek, veszteségek súlyosak. Az ezred maradványai 7-én a Dnyeszter melletti Niemsyn vonultak állásba.

Az ezután bekövetkező harcokban már nem vettek részt. Az 52., 78. és 5. ezred maradványaiból Knechtl alezredes (78. gy. e.) parancsnoksága alatt egy különítmény alakult, amely kisebb akciókat hajtott végre, de harcba nem keveredett, bár Halicztől keletre és Stanislau környékén még szakadatlanul folyt a harc. Ostrov Siokol (itt Károly főherceg, trónörökös megszemlélte a 36. hadosztály maradványait) Zavoj, Pawelcze, Hajdan után Posieczre került az ezred, hol a beérkezett menetszázadok révén az I. zászlóalj ismét megalakult s a Bystrica melletti Lysiec és Pacykow között állásba ment, az u. n. Zagwozd szakadék két oldalán.

Kisebb vállalkozások és állandó kiképzés közben mult az idő s az oroszok 1917 július havában bekövetkező támadásáig jelentősebb esemény az ezrednél nem történt. A március havában kitört orosz forradalom megbénította az ellenség támadó erejét s az egészen júliusig nem kezdett semmiféle akcióba. Ezen idő alatt az ezred állománya 2 zászlóaljra emelkedett, sőt a harmadik zászlóalj is már alakulóban volt. A 13. századot július 1-én felállították.

Az oroszok nyári offenzívája 1917. évi június 30-án vette kezdetét és célja Lemberg elfoglalása volt. Ez volt az ú. n. Kerensky-offenzíva. Ezen támadás július 6-án kezdett érezhetővé válni az ezred által védelmeszt szakaszban. Az ezred a hadosztály balszárnyán állott s itt érte a kétnapi pergőtűz, amelyet július 8-án a délutáni órákban az oroszok tömegtámadásai követtek. Ezt az ezred a saját szakaszában ugyan megállította, azonban az ellenség a szomszédos 15. hadosztálynál áttörte az 5. gyalogezred arcvonalát, aminek az lett a következménye, hogy az egész hadtest s így az ezred is visszavonulni kényszerült. Először a Pacykowi reteszállásig, majd Jarowkán át 11-én Novicára vonult vissza s ott az előkészített állásokban védelemre rendezkedett be. Az ezred visszavonulását az 1917 tavaszán felállított vadászszázad fedezte Hegyesy Géza százados parancsnoksága alatt.

A Bystricai csata

Az ellenség óvatosan követte az ezredet és 13-án az eső leple alatt megtámadta a szomszédos 78. gyalogezredet, mely a Lomnica mögé vonult vissza. Ez érintette a csatlakozó I. zászlóalj zömét is, mely átgázolt a vizen s a Lomnica tulsó partján vetette meg lábát. Kisebb részei Novica szélén kapaszkodtak meg. Így az ezred is hátrább vett állást és megszállta a Novicától nyugatra lévő magaslatokat és pedig az I. zászlóalj a 345-ös magaslatot, a III. zászlóalj pedig tartalék volt az Adamowka erdőben. Az ezredtől délre az 53. gyalogezred II. zászlóalja és a 78. gyalogezred állott.

Este 7 óra 40 perckor az oroszok megtámadták a 78. és a vele szomszédos 16. gyalogezredet, azonban a megerősítésre beérkezett bajor csapatok segítségével az oroszokat visszaverték.

Harc Novicaért

**Novica
vissza-
foglalása**

A hadosztály újabb erősítéseket kapott és július 16-án az egész vonalon megindult az ellen-támadás.

A támadást a 8. bajor hadosztály vezette be, amely Dobrowlanynál átkelt a Lomnicán. D. u. 5.30 perckor az ezred is csatlakozott és megtámadta a Novica előtt emelkedő ú. n. «Kereszt» magaslatot. 9 órakor azonban a támadás megakad. 17-én koncentrikus támadás indult meg és pedig északról a 8. bajor hadosztály, délről a 78. gyalogezred a német 92./III. zászlóaljjal, nyugatról az 52. gyalogezred, a 53./II. és a 92./II. zlj. Ca 4 óra 30 perckor tüzérségünk előkészítése után a gyalogsági támadás teljes sikerrel járt és 7 órakor a csapatok már a «Kereszt» magaslat birtokában voltak. Szívós és elkeseredett küzdelemmel, lassan előrejutva birtokba vettük Novicát s déltájban már a helységtől keletre fekvő magaslatokért folyt a harc. Ezen harcban különösen kitűnt Oszlányi Kornél főhadnagy, ki saját elhatározásából rohamra vezette az ezredtartalékot s ezáltal nagy lendületet adott a támadásnak.

Este 7 óra 30 perckor az ellenség ellentámadásba ment át. A III. zászlóalj balszárnyát vissza is vetette, de a vadászszázad és a műszaki század Hegyessy Géza százados vezetése alatt lendületes ellenlökéssel megállította az oroszokat és kézitusában visszadobta őket. Hasonló kudarccal végződött a július 18-án megkísérlett újabb támadása.

Másnap, július 19-én ugyan még tombolt a nehéz tüzérségi tűz, azonban az orosz gyalogság már nem támadott. Megindult a csapatok ellentámadása, mely fényes eredménnyel végződött, felszabadult egész Galícia és Bukovina.

Az ezred utolsó harcai az orosz arcvonalon

Novica előtt az oroszok két magaslatot tartottak még megszállva. A 364-es és 388-ast. Ez ellen indult meg a támadás. Célja ezen magaslatoknak, azaz a régi harmadik állásnak visszafoglalása volt. A tüzérség már reggel megkezdette tüzét, azonban a jóval erősebb orosz tüzérség miatt nem tudott eredményt elérni s így a gyalogsági támadás nem sikerült. A magaslatokat az ezred július 23-án foglalta vissza, mikor is Kalusz tájékán az orosz arcvonalat nagy kiterjedésben benyomtuk. Ezután az ezred mind hadosztálytartalék követte az üldöző csapatokat.

Később, július 24-én az ezred mint elővéd a lysziewi országút mentén harcolt orosz utóvédekkel. Július 27-én Michalovkát, 27-én Dzurkow-ot, 28-án Russow és Zadudrowcet érte el az ezred. 29-én előnyomulásában feltartóztatták az oroszok Myl-kowkanál, de a délutáni órákban továbbvonult vissza az ellenség. Ugyancsak gyengébb utóvédek keletkeztek 30-án Chliwestienél, míg 31-én Iwankoutznál az oroszok támadást indítottak előnyomuló csapataink ellen. Dél előtt Ivankoutz déli szélén át is törte a 78. gyalogezred és a 16. gyalogezred vonalát, amelyet az ezred vadászszázada és I. zászlóalja ellentámadással kivédett és az orosz csapatokat visszaszorította. Augusztus 3-án Csernovitz felszabadult s az ezred ismét ott állott, ahol 1916. évben harcolt, Galicia határán. Az állások elfoglalása augusztus 8-án csupán szívós küzdelem után sikerült, azonban végül mégis csapataink győztek s az oroszok kiűritették Galiciát és Bukovinát.

Az ezred még 1918 április haváig maradt az orosz hadszíntéren. Jelentősebb harci tevékenység-

ben azonban nem vett részt. Raranczenál és Kalinkowcy előtt volt állásban s itt érte november 28-án az orosz fegyverszünet. A béketárgyalások megkezdése után a 16. hadosztály kebelében a 2. hadsereghez osztották be.

Április 3-án Wolczkowceben bevagonirozták és az olasz hadszíntérre szállították.

Az olasz hadszíntéren

Mint a szerb hadszíntéren, úgy itt is az ezred mind a négy zászlóalja résztvett a harcban.

II. Zászlóalj

I. Görzi hídfő

Az olasz hadüzenetkor (1915) a II. zászlóaljat a 4. hegyi dandár és 58. hadosztály kötelékében Boszniából a görzi hídfőbe szállították. Alighogy a reggeli órákban a zászlóalj Görzbe megérkezett, máris parancsot kapott, hogy a Piumica védőszakaszt foglalja el. Az olasz előőrsök május 25-én jelentek meg a görzi hídfő előtt. A bevezető harcok június 7–8-ig tartottak, amikor egy hadosztály tett kísérletet a görzi hídfő kulcspontjának, a Monte Sabotinsonak az elfoglalására. A harc alatt a zászlóalj szokatlan erős ellenséges tüzérségi tűz alatt állott.

I. Isonzo-csata

Az első kísérlet után nyugalom állott be egészen június 29-ig. Ekkor kezdetét vette az olasz általános támadás, — az I. Isonzó csata, — mely július 6-ig tartott. A zászlóalj az Oslavija védőszakaszban állott és úgy a 29-iki, mint július 5-iki támadásokat hősiességgel visszaverte.

II. Isonzo-csata

Az I. Isonzo-csata után 12 napra az olaszok újra támadtak. A zászlóalj ezt a csatát is az Oslavia magaslaton vívta meg. 18-án megkezdődött a pergőtűz. Egy század védőszakaszára több mint 2000 gránát csapott be, az állást a földdel egyenlővé

téve. Az olasz gyalogság két támadása sikertelen maradt. Ez a II. Isonzo-csata aug. 10-ig tartott. Augusztus 18-tól a Podgora védőszakaszban állott a zászlóalj, mely magaslat az ezred régebbi történetéből is ismert, mert az 1809-es napoleoni hadjárat alatt Faverges 52-es kapitány 50 emberével elfoglalta a franciák egyik őrtornyát s nevét a hadtörténelembe beírta.

A zászlóalj éjjel-nappal dolgozott az állások megerősítésén. Az erős tüzérségi tűz ellen megfelelő számú kavernát építettek, úgyhogy az október 18-án kezdődő offenzíva, amelyet másként első görzi csatának is neveznek, készen találta a csapatokat. Hatalmas pergőtűzzel kezdődött az általános támadás. Öt napi előkészítés után 21-én mutatkozott először az olasz gyalogság. 22-én a Re brigád két ezrede indult állásaink ellen. Hét napon át csaknem mindennap megkísérelte, hogy a zászlóalj könnyen sebezhető ügynevezett «orrállását» («Nase») elfoglalja és ezáltal a védővonalat áttörje. Nem sikerült. 29-én hétszer támadott ugyanezen ponton. Még lábát sem tudta azonban megvetni, mert az állást védelmező század Pudik Rezső százados parancsnoksága alatt mindenkor szuronyal kergette vissza. Két napi szünet után november 1-én, 2-án, 3-án tovább folytatta ostromát az olasz gyalogság, néha sikerült egészen kavernáinkig előrenyomulnia, azonban az ellentámadásunk mindenkor visszavetette őket. Csak november 5-én ért véget a harc. A zászlóalj minden állását aránylag csekély veszteséggel meg tudta védelmezni.

III. Isonzo-csata

Pár napi szünet után november 10-én újra felángolt a harc. A negyedik Isonzo-csata vette kezdetét, amely december 11-ig tartott. 12-én 2 olasz ezred rohamát, 18-án 4 erős támadást, 23-án két

IV. Isonzo-csata

erőteljes támadást vert vissza a zászlóalj, 25., 26-án egyik olasz rohamosztag érte a másikat, a »Nase« egy félórára birtokukba is jutott, azonban Caesar Rezsó és Pudik Rezsó századai, — támogatva Tipula Szilárd százados géppuskás osztagától, kiverték a betört ellenséget. A december 2-án és 3-án megindított olasz támadások szintén kudarcra végződtek.

Míg a zászlóalj Podgorán állott, Oslaviját elfoglalták az olaszok. Január 14-én a zászlóalj ellentámadással elfoglalta az állást, 700 foglyot ejtett, de ki kellett üríteni és 24-én újból támadott, most 1200 foglyot ejtett és az állást elfoglalta és meg is tartotta. Dicsőséges harcai voltak ezek a zászlóaljnak.

Plava

A zászlóalj ezután felváltva 1916 február 28-ig hol Oslaviát védte, hol pedig Görzben pihent. Február 29-én búcsút mondott a görzi hídfőnek és attól északra Plavára került állásba, ahol a 62. hadosztály és a 209. népf. dandár kötelékébe tartozott. A zászlóalj a testvérzászlóaljával, a 69. gy. e. III. zászlóaljával, 1917. évi május hó 19-ig védte a 383 m magas hegycsúcsot, amely az Isonzo partján levő hegyek közül erősen kiugrott és amelyet az Isonzo túlsó partjáról az olaszok teljesen beláttak. Az állásokat csak robbantásokkal lehetett a sziklákban kiépíteni.

V., VI. Isonzo- csata

Négy olasz támadást, négy Isonzo-csatát ért meg a zászlóalj ebben az állásban. A március 11-től 19-ig tartó ötödik támadás alkalmával csupán felderítő vállalkozások voltak olasz részről, a VI. Isonzo-csata főleg Görzöt érintette és sikerült is az ellenségnek a hídfőt elfoglalni, aminek következtében csapataink kiürítették az oly sok véráldozattal és oly hőiesen védelmezett Görzöt. Ugyanekkor

a zászlóalj védelmi szakaszában az olaszok a Plavától északra levő hídfőjüket a hegy lábánál levő Globna község felé kibővítették. Ezt az újabb támpontot a zászlóalj a 22-ik menetzászlóalj segítségével megtámasztotta, elfoglalta, a védőrséget elfogta és az állásokat szétrombolta.

Nem érintette különösképpen a zászlóaljat a **VII., VIII., IX. Isonzo-csata** hetedik Isonzo-csata, amely október 9-étől 12-ig, a nyolcadik Isonzo-csata, amely október 14-től 18-ig és a kilencedik Isonzo-csata, amely október 31-től november 2-ig a Karszt ellen irányult. Utána hat hónapig viszonylagos csend volt az Isonzon. Az olaszok hat hónapig készültek a tizedik offenzívára, amelynek súlypontja Plava-Zagora volt és így közvetlenül érintette a zászlóaljat, mely a világháború alatt legszebb teljesítményét ez alatt az idő alatt vitte véghez.

A pergőtűz május 7-én vette kezdetét és 11-ig **X. Isonzo-csata** szakadatlanul tartott. Május 12-én ez a pergőtűz hihetetlen erősségűvé fokozódott, úgyhogy a Plava 383 méter magas csúcsán levő állásokat úgyszólván pozdorjává zúzta. Elseperte a drótkadályokat, a kavernabéjáratok nagyobb részét pedig betemette. Május 14-én délelőtt 10 órakor megindult a gyalogsági támadás. Az ellenség 200 méter szélességben a csúcson behatolt az állásokba, de a zászlóalj félórás szuronyharc után ellenlökéssel visszavetette őket. A délután 4 órakor megkísérelt olasz támadás szintén kudarccal végződött. A zászlóalj hősiessége azonban hiábavaló volt, mert az olaszok a zászlóalj szakaszától délre a Kuk magaslaton már 12-én behatoltak az első vonalba és 14-én áttörték a védőszakaszt. A Kuk csúcsán, amely 2000 méternyire volt a zászlóalj állásaitól, gyorsan berendezkedett az ellenség és hátban fenyegette Plavát. A gyorsan

összeszedett tartalékok már nem tudták visszafoglalni az elveszett állásokat s bár az ellenség már úgyszólván a zászlóalj hátában volt, az 17-ig mégis kitartott a hegycsúcson, noha az olaszok már Vodice-nél, négy kilométernyire a Kuktól északra jutottak. Csak felsőbb parancsra május 18-án éjjel két óraker vonult vissza a zászlóalj a csoportparancsnokság magaslatára. 19-én pedig mint tartalék Zelenik táborba került. A zászlóalj teljesítményéről a hadvezetőség jelentése ismételtlen megemlékezett. Kimagaslóan fényes fegyvertényt hajtott itt végre Rimaszombati Imre tart. főhadnagy. Május 28-án riadózták a zászlóaljat s harcba vetették a 652-es magaslaton (Vodice). 29-én három ellentámadással verte vissza a betört ellenséget, 30-án pedig már csírájában elfojtotta az olaszok támadását. Súlyos veszteségeket szenvedett az ellenség, de felére csökkent a létszáma a zászlóaljnak is a plavai és vodicei harcokban.

Monte Santo
XI. Isonzo-
csata

A kiegészítések beérkezte után a zászlóalj a Monte Santo nevű állásba került, amely Monte Gabriellen kívül a Bainsizza-Heiligengeist fensíkon a kulcsponthoz képezte. Aug. 30.—szept. 2-ig Zagorjén harcolt, szept. 8-án pedig bevetették a Monte Gabrielle-re, hol 11-ig vívta legnehezebb csatáját. Okt. 24-ig (12. Isonzo-csata kezdete) különböző helyeken pihent a zászlóalj, míg 24-én Hoje-nál, — Santa Lúciától délre, — állásba ment s résztvett a tolmeini áttöréssel bevezetett 12. Isonzo-csatában.

Monte
Gabrielle

XII. Isonzo-
csata
Plave

A támadás 25-én reggel 7 óraker megindulva, áttöréssé fokozódott, melynek következtében az olaszok az egész arcvonalon visszavonultak. Az áttörés következtében csapataink behatoltak Olaszország belsejébe s nov. 6-án a zászlóalj elérte a

Piavét. Dec. 19-én a Monte Perticán harcolt a zászlóalj, majd pihenőbe Bellunóba került, hol 1918 febr. 18-án az 52/II., 69/III., és 44/I. zászlóaljakból a 105. gyalogezred alakult meg.

Mint a 105. gyalogezred II. zászlóalja március 11-én a Monte Grappa előtt állásba ment a zászlóalj, az ú. n. Bochette-állásba. Innen indult június 15-én támadásra, elérte a Monte Grappa lejtőjét s elfoglalta az 1552-es magaslatot. Később az eredeti állásba rendelték vissza. Itt több olasz támadást vert vissza, míg végül október 10-én felváltották s Mujach községbe került pihenőbe. Itt érte a zászlóaljat a végzetes összeomlás.

105. ezred
Monte
Grappa

Az utolsó orosz támadás óta az ezred állománya teljesen kiegészítettett, a zászlóaljak számozása, a 105. gy. e.-be beolvadt II. zászlóalj kiválása következtében, megváltozott s az eddigi IV. most II. zászlóalj lett.

Ezred

Miskolc, Wien, Bozenen át az ezred Neumarktba érkezett, majd 1918 április 25-én Trienten át útbaindult és az I. zlj. Cingarello-ra, a II. Casa Zebio-ra, a III. Interetto-ra, később pedig az egész ezred a Val di Nos-i táborba került. Június 13-án Asiago-nál a «Zochi» állást foglalta el s résztvett a 15-én megindított nagy offenzívában. A megkívánt tüzérségi előkészítés elmaradt s az ezred a teljesen ép akadályok előtt megtorpant s kénytelen volt itt az ellenséges zárótűzben kitartani. Kitartott ebben a helyzetben mindaddig, míg a visszavonulásra parancs nem érkezett. 18-án a Val di Nos táborba menetelt. Július 31-én ismét állásba ment az ezred Asiagonál a «Bosco» védőszakaszba.

Itt több kisebb-nagyobb ellenséges vállalkozást hiúsított meg. E helyen az ezreddel szemben

**Az
összeomlás**

angolok állottak. Október 15-én felváltották s többé nem vett részt harcokban.

Az ezredet épügy, mint a II. zászlóaljat az október második, illetve november első felében bekövetkezett összeomlás pihenőben érte. Gyalogmenetben Hall-ig, — a 105. gy. e. Lienz-ig, — folytatta útját, hol Danzer ezredes utolsó napiparancsban búcsút vett az ezredtől. Hall-, illetve Lienztől vasúti szállítással útbaindult mindkét alakulat s november 14-én megérkezett Szekszárdra, mert Pécsset időközben a szerbek megszállották s így a pótkeretet Szekszárdra helyezték át. A leszerelés után csak a felszámoló pótkeret folytatta munkásságát.

177 éves dicsőséges mult után e néven megszűnt az ezred s hagyományait ápolja és gyűjti a Pécsset felállított m. kir. «Béla király» 8. honvédgyalogezred.

Az 52. ezred emléke örökké élni fog.

Alföldi Művelődési Központ
2008

Felelős kiadó: vitéz Oszlányi Kornél

WODIANER
1933
112 FIAA
MUSAG 01
X